

Alegat. 30,
Sprawozdanie

Wydziału krajowego z wnioskiem uchwalenia rezolucyi do c. k. Rządu o jak najrychlejsze przyspieszenie sprawy podziału całego kraju na okręgi c. k. Sądów powiatowych, od czego zależy właściwe przeprowadzenie jednolitej organizacyi politycznej i autonomicznej całego kraju.

WYSOKI SEJMIE!

W przedmiocie podziału całego kraju na okręgi c. k. Sądów powiatowych i złączonej z tem sprawie rozgraniczeń c. k. Starostw, oświadczył Wys. Sejm c. k. Rządowi opinię swoją, a to w swej uchwale z dnia 29. maja 1875.

C. k. Rząd załatwił dotąd tę sprawę tylko częściowo, a to w sposób wielce niekorzystny dla tego przedmiotu.

Albowiem c. k. Ministerstwo Sprawiedliwości w rozporządzeniu swem z 29. stycznia 1878 Nr. 15. dz. u. p. zarządziło wprowadzić zmiany terytorjalne w okręgach 107 Sądów powiatowych, — jednakże zmiany te, które tak w powyżej powołanem, jak też i w kilku późniejszych rozporządzeniach wspomnianego c. k. Ministerstwa zawarte są, nie mieszczą w sobie żadnych postanowień co do utworzenia nowych Sądów powiatowych, lecz odnoszą się tylko do przydzielenia pojedynczych gmin do okręgów już istniejących Sądów powiatowych, a i w tym ostatnim względzie pozostały jeszcze do tej chwili nader liczne ustępy uchwały sejmowej z 29. maja 1875 zupełnie nietknięte i niezadowolone.

Z drugiej strony zaś c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych w reskrypcie swym z 12. lutego 1878 l. 509. (Nr. 37 dzien. ust. i rozp. kraj. z r. 1878.) i w kilku dodatkowych rozporządzeniach poczyniło wprowadzić na tle zmian sądowych odpowiednie zmiany w rozgraniczeniu c. k. Starostw, jednakże w tym kierunku posunęło się zbyt daleko, gdyż nie bacząc na to, iż Minister Sprawiedliwości nietylko co do utworzenia nowych Sądów powiatowych, lecz nawet co do przydzielenia gmin pojedynczych do okręgów już istniejących Sądów powiatowych, nie załatwił dotąd nader licznych ustępów uchwały sejmowej z 29. maja 1875, zastosowało się pomimo tego do zasady zawartej w §. 10. ust. z 19. maja 1868 Nr. 44. dz. u. p. skąd też wynikło, iż p. Minister spraw wewnętrznych opierając się na stanie faktycznym, poczynił także i takie, a to dość liczne zmiany w rozgraniczeniu c. k. Starostw, które są wprost przeciwne opinii sejmowej z 29. maja 1875.

Otóż takie z uchwałą Wys. Sejmu niezgodne zmiany terytorjalne odnoszą się do rozgraniczeń 19 powiatów politycznych i obejmują w sobie 55 gmin, a zmiany te poczytywać musimy obecnie tylko jako chwilowe i przemijające, gdyż zniesione być powinny i to właśnie na podstawie powołanego §. 10 ust. z 19. maja 1868 Nr. 44. dz. u. p. co wszakże dopiero wówczas nastąpi, gdy p. Minister Sprawiedliwości przystąpi do załatwienia nietkniętych dotąd ustępów uchwały sejmowej z 29. maja 1875 i w myśl tej uchwały poczyni odnośne zmiany w okręgach sądowych.

Nie możemy tu wyłuszczać wszystkich wypadków co do wzmiankowanych rozgraniczeń 19 powiatów politycznych i co do rzeczonych 55 gmin, gdyż przedstawienie nasze stałoby się zbyt obszernem, — wszakże dla bliższej ilustracyi przedmiotu, przytaczamy tu z pomiędzy dziewiętnastu tylko ten jeden wypadek, odno-

szący się do następujących 10 gmin jako to: Dubiecko, Przedmieście Dubieckie, Drohobyczka z Hutą, Sliwnica, Ruska wieś, Bachorzec, Polchowa, Podbukowina, Słonne i Sietnica. — Gminy te, które należą do Sądu powiatowego w Dubiecku, wносиły już dawniej do c. k. Rządu usilne prośby o przyłączenie ich do politycznego powiatu w Przemyśle, w skutek czego też rozporządzenie c. k. Ministerstwa spraw wewnątrz. z 19. czerwca 1867 Nr. 86 dz. u. p. wyłączyło je z powiatu Brzozowskiego i przydzieliło je do Przemyskiego powiatu politycznego. Równie też Wys. Sejm w uchwałach swych z 29. maja 1875 i z 19. października 1878 objawił swoją opinię c. k. Rządowi w ten sposób: iż Sąd powiatowy Dubiecki mieścić się ma w Starostwie Przemyskiem i że wyliczone powyżej 10 gmin pozostać mają przy Sądzie powiatowym w Dubiecku.

Jednakże p. Minister Sprawiedliwości nie załatwił dotąd sprawy utworzenia nowego Sądu powiatowego w Dynowie w myśl uchwał sejmowych z 29. maja 1875 i z 19. października 1878, a z drugiej strony p. Minister spraw wewnętrznych trzymając się faktycznego stanu, wyłączył w swem rozporządzeniu z 12. lutego 1879 l. 509 wspomniane dziesięć gmin od dnia 1. sierpnia 1878 z obrębu Starostwa Przemyskiego i przyłączył je do Starostwa Brzozowskiego, a to z oczywistą krzywdą dla tychże gmin, które wniosły w tej mierze jak najusilniejsze reklamacje.

W podobny sposób postąpił c. k. Rząd i z innymi 45 gminami w ośmnastu innych rozgraniczeniach powiatów politycznych, a mianowicie wyłączył rzeczony gminy z tego właśnie Starostwa, do którego Wys. Sejm w skutek zaprojektowanej a niezrealizowanej dotąd zmiany sądowej przydzielił je zaproponował, a przyłączył je do innego powiatu politycznego.

Wydział krajowy wspomnieć tu musi, iż przewidywał już z góry wszelkie niedogodności i dotkliwe następstwa podobnego traktowania rzeczy, a obawiając się tego, wniósł jeszcze dnia 22. września 1876 l. 15718 przedstawienie, wystosowane tak do p. Ministra Sprawiedliwości, jak też i do p. Ministra spraw wewnętrznych, w którym wyłuszczył główne zasady, na których opierają się wniesione do Sejmu w r. 1875. przedłożenie rządowe i zapadła wskutek tego a zgodna z przedłożeniem rządowym uchwała sejmowa z 29. maja 1875 niemniej przedstawił najdobitniej, iż ta ostatnia uchwała sejmowa tak co do podziału kraju na okręgi Sądów powiatowych, jako też co do rozgraniczenia c. k. Starostw, tworzy w sobie jedną całość, której wszystkie punkta łączy między sobą najściślejszy i nierozrywany związek i upraszał w końcu, ażeby uchwała Wys. Sejmu z 29. maja 1875 w swej całości wykonaną została.

Toż samo żądanie wnosił Wydział krajowy do władz centralnych w swych przedstawieniach z dnia 26. października 1877 l. 29.349 a to przy tej sposobności, gdy zawiadamiał PP. Ministrów Sprawiedliwości i spraw wewnętrznych. o uchwałach Wys. Sejmu powziętych dnia 24. i 28. sierpnia 1877 w przedmiocie utworzenia nowego Sądu powiatowego w Zakluczynie w Starostwie Brzeskiem, tudzież w sprawie przeniesienia siedziby Sądu powiatowego z Krynicy do Muszyny, a które to obydwie sprawy poruszył również sam c. k. Rząd z własnej swej inicjatywy.

Wreszcie ponowił Wydział krajowy po raz trzeci toż samo żądanie w swem przedstawieniu z dnia 22. lutego 1878 l. 37.772 w którym upraszał oraz P. Ministra Sprawiedliwości o jak najrychlejsze przyspieszenie tej sprawy.

W skutek tego ostatniego przedstawienia naszego, otrzymaliśmy obszerną odpowiedź P. Ministra Sprawiedliwości z daty 23. marca 1878 l. 3.072 (l. Wydz. kraj. 21.105/1878), w której obok uznania sprężystej działalności Wydziału kraj. około przyspieszenia tej sprawy, wskazał oraz P. Minister na rozmaite trudności niedopuszczające szybkiego pokonania tak obszernego zadania i powzięcia ostatecznej decyzji co do zaprojektowanych przez Sejm kraj. nowych Sądów powiatowych, których liczba pomimo zwinięcia niektórych Sądów, wzrosłaby przecieź o pięć nowych Sądów powiatowych; wreszcie powołał się P. Minister także i na trudność finansową, wskazującą również na powolne i sukcesywne postępywanie w tej sprawie, którą też P. Minister według pisma swego, starać się będzie załatwić jak najrychlej, o ile tego dozwolą mu tak właściwe położenie rzeczy, jak też i środki do dyspozycji stojące.

Pomimo tej odraczającej i nas w pewien sposób do cierpliwości wzywającej odpowiedzi ministeryalnej, nie ustawaliśmy bynajmniej w dalszej sprężystości, a biorąc pochop z dalszych uchwał, które powziął Wys. Sejm dnia 5. 16. i 19. października 1878 a to w sprawie utworzenia nowych Sądów powiatowych w Podwołoczyskach, w Żydaczowie, w Dynowie i w Czarnym Dunajcu, tudzież w sprawie przeniesienia siedziby Sądu powiat. z Wiśniowczyka do Złotnik, niemniej w sprawie zmiany niektórych ustępów uchwały sejmowej z 29. maja 1875, wreszcie w przedmiocie dalszego zatrzymania Sądu powiatowego w Głogowie, nie oglądaliśmy się bynajmniej na to, iż rzeczony uchwały sejmowe udzieliło biuro marszałkowskie c. k. Rządowi do rąk c. k. Prezydium Namiestnictwa pod datą 5. 16. i 19. października 1878, lecz zawiadomiliśmy o ich treści P. Ministra Sprawiedliwości a to dnia 3. grudnia 1878 l. 57.602 upraszając (a było to już po raz czwarty), ażeby nietylko te tu właśnie wyliczone, lecz oraz i w uchwale sejmowej z dnia 29. maja 1875 zawarte zmiany terytoryalne co do podziału kraju na okręgi Sądów powiatowych jak najrychlej przeprowadzone zostały, a w szczególności ażeby uskuteczniło jak najspieszniej także i utworzenie nowych Sądów powiatowych w Mszanie-Dolnej, w Bieczu, Żabnie, Zakluczynie, tudzież przeniesienie siedziby Sądu powiatowego z Krynicy do Muszyny.

Prócz tego przypominaliśmy ponownie P. Ministrowi Sprawiedliwości tę sprawę przy l. 36.947/1878 i dnia 11. marca 1879 przy l. 9.980.

Następnie zaś, gdy w ciągu roku 1879 nastąpiło świeże obsadzenie tek c. k. Ministerstwa Sprawiedliwości i spraw wewnętrznych, a nowo mianowany P. Minister Sprawiedliwości zawiadomił nas, iż nie uwzględnił propozycji Sejmu galic. względem przyłączenia gmin Tarnawy dolnej i górnej do Sądu powiatowego w Wadowicach, tudzież względem przyłączenia gminy Chocimierza do Sądu powiatowego w Tłumaczu, a to bez oznajmienia nam jakichkolwiek powodów tej odmowy, —

wnieśliśmy dnia 24. lutego 1880 l. 6.879 przedstawienie do P. Ministra Sprawiedliwości, w którym przytoczyliśmy szczegółowo, iż wspomniane powyżej gminy przedkładały kilkakrotnie tak do Wys. Sejmu jak też do Wydziału krajowego właśnie takie prośby swych Rad gminnych o przydzielenie ich do okręgów tych wyżej nadmienionych Sądów powiatowych i że za uwzględnieniem tych prośb przemawiają wszelkie i to nader ważne względy, a w szczególności i ten najważniejszy powód, iż w ten sposób rzeczony gminy bardzo znacznie zbliżone zostaną do siedziby odnośnego c. k. Starostwa; nadmieniliśmy dalej, iż stosunki ludności do przełożonej jej władzy politycznej są w każdym razie daleko ważniejsze, liczniejsze i żywotniejsze, niż stosunki tej ludności do przynależnego Sądu powiatowego, gdyż w siedzibie c. k. Starostwa koncentruje się cała polityczna i autonomiczna administracja, a cała ludność i to bez wyjątku ustawicznie podążać musi do niej, jako do miejsca, gdzie rozstrzygane bywają wszystkie jej sprawy: kościelne, szkolne, drogowe, gminne i t. d., gdzie ludność stawia się do wojska, gdzie opłaca podatki i ma ciągłe a codzienne stosunki z urzędem podatkowym, w skutek czego też przydzielenie pewnej gminy do okręgu pewnego Sądu powiat. nie stosuje się wyłącznie do bliskości siedziby tegoż Sądu, lecz najczęściej ocenić i zarządzić je trzeba tylko z uwzględnieniem i zastosowaniem się do siedziby odnośnego c. k. Starostwa; — prócz tego zaś podnieśliśmy: iż uchwała Wys. Sejmu z dnia 29. maja 1875 jest zgodną z przedłożeniem rządowem, a odwołując się do wszystkich naszych powyż wyliczonych pism, streściliśmy jędrnie główne zasady, na których opierają się tak wspomniane przedłożenie rządowe, jak też i rzeczona uchwała sejmowa, upraszając oraz (a było to już po raz piąty), ażeby ta uchwała sejmowa z dnia 29. maja 1875 o ile dotąd w znacznej części nie jest jeszcze załatwioną, jak najrychlej i w całej swej treści w życie wprowadzoną została.

Odpis zaś tegoż przedstawienia udzieliłiśmy równocześnie P. Ministrowi spraw wewnętrznych, będącemu oraz i Prezydentem w Radzie PP. Ministrów z tą prośbą:

ażeby przy załatwieniu zaopiniowanych przez Sejm galicyjski zmian terytoryalnych w podziale kraju na okręgi Sądów powiatowych i c. k. Starostw, — którego to załatwienia oczekuje nasz kraj z prawdziwym upragnieniem, —

wziął w skuteczną obronę nader ważne interesa politycznej i autonomicznej administracji powiatowej,

na które Sejm krajowy przy składaniu swej opinii zwracał z troskliwością całą swoją i najstaranniejszą uwagę.

Na to ostatnie przedstawienie nasze nie otrzymaliśmy wprawdzie żadnego pisma P. Ministra spraw wewnętrznych,—jednakże odebraliśmy od P. Ministra Sprawiedliwości dnia 8. maja 1880 l. 20.216 odpowiedź następującą:

„iż już poprzednik jego (Dr. Glaser) oznajmił Wydziałowi krajowemu, a to dnia 9. listopada 1876 l. 12.720 i dnia 23. marca 1878 l. 3.072 program c. k. Ministerstwa Sprawiedliwości co do sposobu postępowania w tej sprawie i wskazywał oraz na znaczne trudności w tej mierze; — otóż obecny P. Minister trzyma się tego programu i wykonał już liczne (mehrfache) propozycje Sejmu galicyjskiego, o ile im nie sprzeciwiały się właściwe interesa służby i sprawowania sprawiedliwości; wszakże względ na właśnie co wspomniane interesa spowodował decyzję P. Ministra co do Tarnawy dolnej i górnej, tudzież co do Chocimierza, gdyż wskazywał stanowczo na dalsze zatrzymanie stosunku dotąd istniejącego. — P. Minister zwraca dalej uwagę Wydziału krajowego na tę okoliczność, iż operat, który służył za podstawę uchwały sejmowej z dnia 29. maja 1875 był wprawdzie rezultatem obrad komisyjnych, jednakże nie miał w sobie wcale cechy (Natur) przedłożenia rządowego czyli też propozycji c. k. Rządu, lecz był tylko podstawą (Substrat) dla dalszego traktowania tej sprawy w myśl ustawy z 11. czerwca 1868 Nr. 59 D. u. p. zatem też okoliczność: iż uchwała sejmowa z 29. maja 1875 zgodną jest z operatem komisyjnym, nie może przesądzać stanowczej decyzji c. k. Ministerstwa; wreszcie wzywa p. Minister, ażeby Wydział krajowy zechciał przyjąć to zapewnienie, iż wskutek jego poruszenia tej sprawy, p. Minister tak co do Tarnawy, jak też co do Chocimierza zażądał ponownej opinii c. k. władz i na tej podstawie wydał swoją decyzję, tudzież iż nie zapoznawano nigdy tej całej doniosłości, jaką ma polityczny podział kraju dla odnośnej ludności.“

Skreśliwszy powyżej cały stan rzeczy co do podziału kraju na okręgi Sądów powiatowych i c. k. Starostw, nie możemy tu jeszcze pominąć tej uwagi, iż p. Minister Sprawiedliwości względem wydatków na utworzenie nowych Sądów powiatowych nie włożył dotąd do preliminarza budżetu państwowego na r. 1880. żadnych funduszków, z czego wynika, iż sprawa ta także i w r. 1880 nie posunie się ani na krok dalej, a to mimo tego, iż Wysoki Sejm w uchwałach swych z 19. października 1878 już po raz wtóry objawił potrzebę konieczną utworzenia nowych Sądów powiatowych w Podwojewódzkach, w Żydaczowie, w Dynowie i w Czarnym Dunajcu.

Powstaje tu dalej i ta obawa, iż c. k. Rząd do budżetu państwowego na r. 1881 nie zapreliminuje również żadnych wydatków na utworzenie nowych Sądów powiatowych.

W ogóle też i to całkiem słusznie obawiać się trzeba, iż p. Minister Sprawiedliwości rozłożył sobie sprawę utworzenia nowych Sądów powiatowych na długi szereg lat, a to głównie w chęci zaoszczędzenia funduszków państwowych, do czego też c. k. Ministerstwo Sprawiedliwości w swej powyż wspomnianej odezwie z 23. marca 1878 l. 3072 przyznało się poniekąd wyraźnie, a na co również wskazuje i ta okoliczność, iż rzeczony c. k. Ministerstwo pomimo stanowczej prośby naszej z d. 22 lutego 1878 l. 37.772 nie objawiło nam dotąd, czyli są jeszcze jakiegokolwiek trudności przeciwko wykonaniu niezałatwionej części uchwały sejmowej z 29. maja 1875 a w szczególności przeciwko utworzeniu nowych Sądów powiatowych w Mszanie-dolnej, w Bieczu, w Żabnie i t. d.

Że zaś obawy nasze nie są płonne, lecz jak najściślej uzasadnione, to wykazuje dowodnie cały przebieg tej sprawy, który poruszamy tu w krótkości w sposób następujący:

Przeprowadzenie zmian w podziale kraju na okręgi Sądów powiatowych jest już od dawna nietylko nader pożądanem, lecz nawet nieodzownie potrzebnem, co też uznał sam c. k. Rząd, a to w swych rozporządzeniach z d. 15. lutego 1867 Nr. 36 i Nr. 37 d. u. p. w których Sądy powiatowe w kraju naszym tylko prowizorycznie ustanowione zostały.

Okręgi tych Sądów leżały wszędzie a po części leżą i dotąd w trzech, czterech, a częstokroć nawet i w pięciu lub sześciu powiatach politycznych, jak wykazuje to dowodnie rozporządzenie c. k. Ministerstwa Stanu z 23. stycznia 1867 Nr. 17 dz. u. p. Do tego dołączyła się i ta okoliczność,

że ustawa z 19. maja 1868 Nr 44 dz. u. p. ustanowiła w §. 10 tę ważną zasadę, iż granice powiatów politycznych nie mają przecinać granic gmin i obszarów dworskich, ani też granic okręgów sądowych.

Z powyższych przeto powodów utworzył c. k. Rząd w r. 1869 mieszaną komisję, złożoną z delegatów c. k. Namiestnictwa, Wydziału kraj. i c. k. wyższych Sądów we Lwowie i w Krakowie, która w r. 1870 ułożyła projekt podziału całego kraju na okręgi Sądów powiatowych i c. k. Starostw.

Ten projekt udzieliło c. k. Ministerstwo wyższym Sądóm we Lwowie i w Krakowie, tudzież c. k. Starostwom do zaopiniowania, a Wydział krajowy udzielił go ze swej strony wszystkim Reprezentacyom powiatowym do zbadania i poczynienia swych wniosków w tej mierze.

Następnie w r. 1873 utworzył c. k. Rząd powtórnie mieszaną komisję, złożoną z delegatów Namiestnictwa i Wydziału krajowego, która w r. 1874 ułożyła ostatecznie swe wnioski, a to na podstawie wszystkich powyż nadmienionych materyałów.

Cały ten operat, w którym uczestniczyły wszystkie czynniki władz rządowych tak sądowych jak i administracyjnych, niemniej też wszystkie Reprezentacye powiatowe i Wydział krajowy, przedłożyło c. k. Prezydium Namiestnictwa c. k. Ministerstwu spraw wewnętrznych, które w porozumieniu z c. k. Ministerstwem Sprawiedliwości wyraziło życzenie, w jaki sposób sprawa ta w Sejmie galicyjskim rozbiekana być ma, a w skutek czego też c. k. Namiestnictwo wniosło do Wys. Sejmu w r. 1875 przedłożenie rządowe, na które też zgodziła się Wys. Izba w swej uchwale z 29. maja 1875.

Gdy zaś od czasu tej uchwały Wys. Sejmu upływa już cały piąty rok, a preliminarz rządowy do budżetu państwowego na r. 1880 t. j. na szósty rok, nie zawiera w sobie żadnych wydatków na utworzenie nowych Sądów powiatowych, przeto też tak długie zwlekanie tej sprawy każdego uderzać musi.

Nie masz w tem wreszcie żadnej wątpliwości, iż podobne odraczanie tej sprawy przynosi dla kraju nader szkodliwe a nawet zgubne następstwa. Gdyż niezbędną potrzebę przeprowadzenia zmian przy Sądach powiatowych uznał sam c. k. Rząd już od lat trzynastu, a od lat dwunastu nie stało się dotąd zadosyć zasadzie ustanowionej w §. 10. ustawy państwowej z 19. maja 1868 Nr. 44 dz. u. p. Cierpi też na tem cały ogół kraju, a to pod względem tak należytego sprawowania sprawiedliwości, jak też i całej administracji politycznej.

Do tego zaś dołącza się i ta okoliczność, iż cierpi na tem i to bardzo dotkliwie także i autonomiczna administracya powiatowa.

Albowiem w skutek przeprowadzonych już licznych zmian w okręgach Sądów powiatowych zaprowadził p. Minister spraw wewnętrznych od 1. sierpnia 1878 zmiany terytoryalne w 61 Starostwach, z czego też wywiązał się obecnie ten anormalny stosunek, iż okręgi 61 Rad powiatowych nie są obecnie zgodne z powiatami politycznymi, gdyż zmiana terytoryalna obszaru c. k. Starostwa nie pociąga za sobą zmiany terytoryalnej tego obszaru, na który rozciąga się zakres działania Reprezentacyi powiatowej, albowiem do tego wymagana jest ustawa krajowa w myśl §. 3. ustawy o reprezentacyi powiatowej.

Powyż wspomniany stosunek anormalny nie jest zgodnym z duchem ustaw wydanych przez nasze krajowe ustawodawstwo, gdyż takowe w §. 2. i 4. ustawy o reprezentacyi powiatowej postawiło jako główną podwalinę administracyi autonomicznej tę zasadę, iż Rada powiatowa i c. k. Starostwo istnieją w dualizmie obok siebie, a to w jednym i tym samym powiecie.

Prócz tego dodać tu należy, iż nie nietylko nikt w kraju, ani Wys. Sejm, ani też c. k. Rząd nie pragną nigdy jakiegokolwiek zmiany tej głównej i zasadniczej podwaliny, lecz przeciwnie sam c. k. Rząd wniosł do Wysokiego Sejmu we wrześniu 1878. r. przedłożenie rządowe tej treści, ażeby okręgi Rad powiatowych z okręgami c. k. Starostw zrównane zostały.

W skutek tego też uchwalił Wys. Sejm ustawę sankcyonowaną dnia 13. lutego 1879 (Nr. 78 dz. u. i rozporz. kraj:) tej treści, iż przez trzy lata od dnia ogłoszenia tej ustawy (t. j. od 17. lipca 1879.) obszary, na które rozciąga się zakres działania reprezentacyi powiatowych, zmieniać mogą rozporządzeniami c. k. Rządu w porozumieniu z Wydziałem krajowym, po upływie zaś trzech lat, zmiany takie tylko w drodze ustawy krajowej nastąpić mogą.

C. k. Prezydium Namiestnictwa odezwą swoją z 2. lipca 1879 L. 1444 zawiadomiło nas o sankeyi powyższej ustawy, a zarazem zaproponowało nam przeprowadzenie odnośnych zmian w okręgach 61 Rad powiatowych, w skutek czego też Wydział krajowy zawiadomił o tem swym okólnikiem

z 15. grudnia 1879 L. 26915 wszystkie Wydziały powiatowe z wezwaniem, ażeby przedstawiły mu stosunki powiatowe i uchwałę pełnej Rady powiatowej powziętą w tej mierze.

Pertraktacya ta jest jeszcze w toku i dokładne rozpoznanie wszystkich stosunków powiatowych wymaga dłuższego czasu, a co najmniej jeszcze choć z kilka miesięcy czasu.

A jakkolwiek uznajemy, iż zrównanie okręgów Rad powiatowych z okręgami c. k. Starostw jest nietylko nader pożądanem, lecz nawet ze względu na jednolitą organizacyę i odpowiednią administracyę koniecznie potrzebnem, gdyż obecnie anormalny stan, iż granice Rad powiatowych nie zgadają się z granicami c. k. Starostw, utrudnia zarówno administracyę powiatową tak rządową jak i autonomiczną, tamuje spieszne i doraźne wykonanie uchwał i zarządzeń Wydziałów powiatowych, o ile przeprowadzenie tychże wymaga współdziałania władz politycznych, wreszcie prowadzi do tysięcy zawikłań, kolizyi i do prawdziwego zamętu.

Toć jednak podnieść tu musimy :

1. trudność przytoczoną już na wstępie co do 55 gmin i rozgraniczenia 19 Starostw, które to rozgraniczenia tylko jako chwilowe i przemijające pochytywać musimy, prócz tego zaś wbrew wyraźnej treści uchwały Wys. Sejmu z 29. maja 1875 do zrównania okręgów odnośnych 19 Rad powiat. przystąpić nie możemy.

Równie też i to z całym naciskiem podnieść musimy :

2. iż P. Minister Sprawiedliwości nie otworzył dotąd ani jednego nowego Sądu powiatowego, w myśl uchwały Wys. Sejmu z 29. maja 1875 i późniejszych z 24. sierpnia 1877 i 19. października 1878 a od tego zawisły następujące zmiany powiatów politycznych.

Utworzenie nowego Sądu powiatowego w Dynowie, wywrze wpływ na zmianę granic trzech powiatów politycznych, mianowicie : Brzozowskiego, Przemyskiego i Rzeszowskiego.

W skutek utworzenia nowego Sądu powiatowego w Żydaczowie, zajdzie zmiana granic dwóch powiatów politycznych, jako to: Bobreckiego i Żydaczowskiego.

W skutek utworzenia nowego Sądu powiatowego w Podkamieniu, nastąpi zmiana granic trzech powiatów politycznych, a mianowicie Brodzkiego, Tarnopolskiego i Złoczowskiego.

Utworzenie nowego Sądu powiatowego w Podwoleczyskach, wywrze wpływ na zmianę granic trzech powiatów politycznych jako to: Zbarazkiego, Tarnopolskiego i Skałackiego.

Utworzenie nowego Sądu powiatowego w Czarnym Dunajcu, spowoduje zmianę granic dwóch powiatów politycznych a to: Myślenickiego i Nowotarskiego.

Utworzenie nowego Sądu powiatowego w Bieczu, wywrze wpływ na zmianę dwóch Starostw t. j. Gorlickiego i Jasielskiego.

Utworzenie nowego Sądu powiatowego w Żabnie, wywoła zmianę granic dwóch powiatów politycznych a mianowicie : Dąbrowskiego i Tarnowskiego.

Zwinięcie Sądu powiat. w Slemieniu, wywrze wpływ na zmianę granic dwóch powiatów politycznych jako to: Żywieckiego i Wadowickiego.

A zatem całkowite wykonanie uchwały Wys. Sejmu z 29. maja 1875 i późniejszych uchwał sejmowych, zmieni obszary wyż wyliczonych ośmnastu Starostw, co pociągnie za sobą odpowiednią zmianę odnośnych ośmnastu Rad powiatowych.

Dodajmy tu oraz tę ważną uwagę, iż sprawa zmiany okręgu pewnej Rady powiatowej nie jest tak łatwą, jak zmiana okręgu samego Starostwa, albowiem do zmiany obszaru Starostwa wystarcza zupełnie i bezwzględnie pojedyncze rozporządzenie rządowe, w którym obszar ten każdego czasu i do woli nie rozszerzonym lub zmniejszonym być może, a takie rozporządzenia rządowe tyczą się częstokroć tylko jednej gminy, następnie później znowu innej miejscowości i w ten sposób powtarzają się i uzupełniają się te rozporządzenia rządowe po kilkakroć razy o różnych czasach, a to co do granic jednego i tego samego Starostwa, a czasem nawet ze zmianą co do jednej i tej samej miejscowości, która najprzód do jednego a później do innego Starostwa przydzieloną zostaje.

Zupełnie zaś inną jest rzeczą zmiana okręgu Rady powiatowej, gdyż życie autonomiczne wiąże wszystkie do tego samego powiatu należące gminy nie tylko budżetem powiatowym, ale nawet i pewnym węzłem moralnym, a wytwarza pomiędzy nimi najściślejszą łączność ekonomiczną, która polega na wspólności majątku i różnych zakładów, urzędzeń i instytucyi powiatowych.

Nie ulega więc żadnej wątpliwości, iż zmiana okręgu Rady powiatowej, sięga do najżywotniejszych interesów powiatu, narusza cały związek i ustrój autonomiczny, kwestyonuje prawa własności wspólnych zakładów i instytucji utworzonych, uposażonych i utrzymywanych funduszem powiatowym, do czego w końcu przyłącza się i ta trudność, iż liczne powiaty autonomiczne w swych dawniejszych granicach, pozaciągały imieniem całego powiatu i na jego wspólny cel znaczne pożyczki bądź z funduszu krajowego, bądź też w prywatnych instytucjach finansowych.

Otoż zmiana okręgu pewnej Rady powiatowej, nie da się każdego czasu dowolnie i tak łatwo przeprowadzić i czynności tej nie można tak snadnie powtarzać czyli w sposób dodatkowy uzupełniać, jak można to czynić przy zmianach granic każdego Starostwa, gdyż wszystkie powyż wyliczone trudności należy uregulować i usunąć, a to przy każdej zmianie okręgu tej pewnej Rady powiatowej, zwłaszcza iż życie autonomiczne bieży ciągle naprzód w ruchu bezustannym, w skutek czego też powiaty autonomiczne zawierają ciągle, nawet i teraz w epoce przejściowej nowe interesa i nowe układy co do wspólnych zakładów i instytucji, a tem samem powstają lub powstać mogą z każdą chwilą nowe trudności pod względem stanowczego uregulowania i usunięcia przeszkód, do zrównania okręgów Rad powiatowych z okręgami c. k. Starostw.

Wreszcie każda zmiana okręgu pewnej Rady powiatowej, tylko z końcem każdego roku administracyjnego w życie wejść może, gdyż tego wymaga niezbędnie należyte zestawienie i ustanawianie rocznego a w pojedynczych powiatach różniącego się budżetu powiatowego.

Z powyższych zatem okoliczności wypływa niezbicie, iż dążąc do jednolitej organizacyi politycznej i autonomicznej całego kraju, potrzeba przedewszystkiem przyspieszyć sprawę zmian terytoryalnych przy podziale całego kraju na okręgi Sądów powiatowych, gdyż od tego zależy nie tylko należyte sprawowanie sprawiedliwości, lecz zawisło oraz w moc §. 10. ust. z 19. maja 1868 Nr. 44 dz. u. p. rozgraniczenie c. k. Starostw, po czem dopiero przystąpić by można stanowczo i wszechstronnie do upragnionego zrównania wszystkich okręgów Rad powiatowych z okręgami Starostw, jak tego żąda i koniecznie wymaga ustanowiona przez nasze krajowe ustawodawstwo główna podwalina autonomicznej administracyi powiatowej.

Wydział krajowy wnosi zatem:

Wysoki Sejm raczy uchwalić następującą rezolucyę do c. k. Rządu:

Z uwagi, iż konieczną potrzebę przeprowadzenia zmian terytoryalnych przy okręgach Sądów powiatowych uznał c. k. Rząd już od lat trzynastu, gdyż w rozporządzeniach swych z 15. lutego 1867 Nr. 36 i 37. dz. u. p. ustanowił tylko prowizorycznie Sądy powiatowe w Królestwie Galicyi i Lodom. i W. Ks. Krakowskiem, a w celu przeprowadzenia tych zmian i organizacyi Sądów powiatowych, wydał w drodze konstytucyjnej ustawę z 11. czerwca 1868 Nr. 59. dz. u. p.,

tudzież z uwagi, iż c. k. Rząd względem urządzenia politycznych władz administracyjnych wydał w drodze konstytucyjnej ustawę z 19. maja 1868 Nr. 44 dz. u. p. i w §. 10. tejże ustawy ustanowił tę zasadę: że granice powiatów politycznych czyli Starostw nie mogą przecinać granic gmin, obszarów dworskich, ani też granic okręgów sądowych, w skutek czego też sprawa terytoryalnych zmian przy Sądach powiatowych weszła w najściślejszy związek z ograniczeniem c. k. Starostw, równie też z dalszej uwagi, iż c. k. Rząd dla przeprowadzenia zmian terytoryalnych przy okręgach Sądów powiatowych i c. k. Starostw, złożył tak w r. 1869 jak i w roku 1873 mieszaną komisyę złożoną z delegatów rządowych i Reprezentacyi krajowej, czyli z członków Wydziału krajowego, a wypracowany przez nią operat wniósł w r. 1875 jako przedłożenie rządowe do Sejmu galicyjskiego, który też w myśl §. 2. ustawy z 11. czerwca 1868 Nr. 59 dz. u. p. objawił c. k. Rządowi swoją opinię, zgodną z tem przedłożeniem rządowem, a to w uchwale swej z 29. maja 1875,

następnie z uwagi, iż od tego czasu upłynęło już pięć lat, a nader liczne ustępy dopiero co wspomnianej uchwały sejmowej, w szczególności zaś co do utworzenia nowych Sądów powiatowych które sprowadzą za sobą zmiany ośmnastu Starostw, nie są dotąd w życie wprowadzone, jak też w za-

sadzie zawartej w §. 10. ust. z 19. maja 1868 Nr. 44 dz. u. p. już od lat dwunastu nie stało się dotąd zadosyć, w skutek czego też cierpi na tem cały kraj tak pod względem należytego sprawowania sprawiedliwości, jak też pod względem powiatowej administracyi politycznej i autonomicznej, gdyż od stanowczego uregulowania okręgów Sądów powiatowych zawisło rozgraniczenie c. k. Starostw, a od stanowczego uregulowania i rozgraniczenia powiatów politycznych zależy uregulowanie i zrównanie okręgów Rad powiatowych z okręgami c. k. Starostw, które obecnie nie zgadzają się ze sobą, a to z wielką ujmą dla administracyi powiatowej;

wreszcie z uwagi, iż jak najrychlejsze przeprowadzenie jednolitej organizacyi politycznej i autonomicznej w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielk. Ks. Krakowskiem należy do najżywoźniejszych interesów tegoż kraju i jest niezbędną a nagleżąco potrzebną:

Wzywa Sejm krajowy c. k. Rząd: ażeby wprowadził jak najspieszniej w życie zgodną z przedłożeniem rządowem, a dotąd w znacznej części nie załatwioną uchwałę sejmową z 29. maja 1875 względem podziału całego kraju na okręgi c. k. Sądów powiatowych i c. k. Starostw, a w szczególności względem utworzenia nowych Sądów powiatowych w Czarnym Dunajcu, w Mszanie dolnej, w Bieczu, w Żabnie, w Dynowie, w Żydaczowie, w Podkamieniu i w Podwołoczyskach, tudzież i wszystkie późniejsze uchwały sejmowe w tej sprawie powzięte a mianowicie:

a) z 24. sierpnia 1877 względem przeniesienia siedziby Sądu powiatowego z Krynicy do Muszyny;

b) z 28. sierpnia 1877 względem utworzenia nowego Sądu powiatowego w Zakluczynie w Starostwie Brzeskiem;

c) z 16. października 1878 względem petycyi o dalsze zatrzymanie Sądu powiatowego w Głogowie i drugiej petycyi o utworzenie nowego Sądu powiatowego w Czarnym Dunajcu;

d) z 19. października 1878 względem utworzenia nowego Sądu powiatowego w Dynowie;

e) z 19. października 1878 względem utworzenia nowego Sądu powiatowego w Żydaczowie;

f) z 19. października 1878 względem utworzenia nowego Sądu powiatowego w Podwołoczyskach, wreszcie:

g) uchwały Sejmu galicyjskiego z 19. października 1878 względem zmiany niektórych ustępów uchwały sejmowej z 29. maja 1875.

Z Wydziału krajowego

Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Lwów dnia 25. maja 1880.

Marszałek krajowy

Ludwik hr. Wodzicki w. r.

Sprawozdawca

Walerjan Podlewski w. r.

Członek Wydziału krajowego.